

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ І ПОЛІТОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

МАТВІЄНКІВ СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА

**НАПИСАННЯ ТА ЗАХИСТ БАКАЛАВРСЬКОЇ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

2008

ББК 66.01 с9

УДК 001.89+66.01

М 33

МАТВИЄНКІВ С.М. Написання та захист бакалаврської кваліфікаційної роботи. – 2-е вид., перероб. і доп. - Івано-Франківськ: Видавничо - дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. – 50 с.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

ДЕНИСЕНКО Валерій Миколайович, доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії політичної науки
філософського факультету Львівського національного університету
імені Івана Франка;

МАРЧУК Василь Васильович, доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри політології Інституту історії і політології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Цей методичний посібник – самостійна спроба автора комплексно розглянути сучасні вимоги до процесу підготовки та захисту бакалаврської кваліфікаційної роботи на здобуття ступеня «бакалавра» за спеціальністю «політологія»: від вибору теми до її прилюдного захисту.

У поданих матеріалах у доступній формі розкрита технологія навчально-наукової діяльності, починаючи з опрацювання наукової літератури; наведено вимоги до написання і оформлення бакалаврської кваліфікаційної роботи; висвітлено порядок проведення публічного захисту дослідження. Використано державні стандарти України й інструкції, котрі визначають порядок виконання і оформлення наукових робіт.

Посібник розрахований на студентів Інституту історії і політології спеціальності „політологія”, які працюють над бакалаврською кваліфікаційною роботою та може стати у пригоді також їхнім науковим керівникам і загалом усім, хто хоче підвищити культуру своєї наукової роботи.

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Інституту історії і політології Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника (протокол № 12 від 24 червня 2008 року)*

ЗМІСТ

Вступ	4
Керівництво бакалаврською кваліфікаційною роботою.....	6
Загальні правила роботи з науковою літературою	8
Основні вимоги до написання та оформлення бакалаврської кваліфікаційної роботи	13
Порядок захисту бакалаврської кваліфікаційної роботи	29
Орієнтовні теми бакалаврських кваліфікаційних робіт з політології	34
Література.....	36
Додатки.....	49

ВСТУП

Державна атестація студента здійснюється Державною екзаменаційною комісією після завершення навчання і повного виконання навчального плану у вигляді бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська робота – це самостійне наукове дослідження, що виконується на завершальному етапі навчання студентів і систематизує їх знання з певної навчальної дисципліни, виявляє вміння застосовувати їх у процесі аналізу конкретних політологічних проблем, сприяє розвитку навичок самостійної наукової, навчально – пізнавальної та експериментальної роботи. Вона виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання, та вироблення уміння застосовувати їх для комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Бакалаврська робота носить науково – прикладний характер, орієнтована на виявлення вмінь і навичок наукового аналізу і синтезу та методик викладання суспільно – політичних дисциплін. Це дослідження також є науково – практичного характеру, включаючи і проблемний, відмінність якого полягає у вмінні аналізувати, досліджувати проблему за допомогою наукових методів, синтезувати і узагальнювати накопичений в процесі аналізу матеріал.

Отже, основною **метою** написання студентом бакалаврської кваліфікаційної роботи є те, що він повинен засвідчити, своє володіння необхідними теоретичними знаннями з певної навчальної дисципліни (політології) та навичками їх практичного застосування в конкретних умовах; випускник має також показати вміння працювати з науковою літературою, підбирати потрібні і цікаві факти, аналізувати політичні явища і процеси, робити відповідні самостійні і правильні висновки – тобто засвоїти методологію наукових досліджень.

Виконання бакалаврської роботи передбачає основні **завдання**:

- поглиблення, розширення та систематизацію теоретичних знань і практичних навичок, отриманих студентом за весь період навчання за спеціальністю;

- оволодіння методиками ведення дослідницької роботи у сфері політологічних дисциплін;
- розвиток навичок використання основних видів програмного забезпечення: текстових редакторів та програм статистичної обробки інформації;
- удосконалення навичок самостійного опанування нових знань, критичне оцінювання набутого досвіду з позиції останніх досягнень політичних наук;
- визначення підготовленості студента для самостійного аналізу та викладу матеріалу, вміння захищати свою роботу перед Державною екзаменаційною комісією.

Бакалаврська кваліфікаційна робота – серйозне і самостійне наукове дослідження на актуальну тему, що має безперечне практичне значення. Випускна робота — це підсумкова (кваліфікаційна) робота студента-випускника, яка засвідчує його фаховий рівень, а також рівень знань, умінь та навичок щодо роботи з науковою літературою, виявляє самостійність у підході до вирішення проблемних питань, які постають у процесі роботи над обраною темою. Праця може бути продовженням роботи над курсовою роботою, обсяг якої збільшується за рахунок опису фактів та результатів детальнішого вивчення проблеми, яку порушує випускник. Можна збільшити кількість розділів, виділивши в окремі складові одну чи кілька особливостей досліджуваної теми.

Робота обов'язково містить хоча б один розділ прикладного характеру (методика використання матеріалів дослідження в суспільно – політичному житті). Дослідження відзначається новизною, зрілістю, широкою орієнтованістю автора в певній проблемі, самостійністю й критичністю аналізу, обширністю фактичного матеріалу і належним рівнем науково – теоретичної бази. Назва бакалаврської кваліфікаційної роботи по можливості має бути максимально стислою, короткою, відповідати обраній спеціальності та суті розв'язуваної наукової проблеми з обов'язковою вказівкою на мету дослідження й ступінь його завершеності. Тема бакалаврської роботи повинна бути не тільки актуальною, а й

відповідати сучасному етапові розвитку політології та запитам практики. Орієнтовні теми бакалаврських робіт розробляються викладачами кафедри політології. Кафедра призначає і наукового керівника. Якщо студент вже працює над якоюсь проблемою, він може запропонувати свою тему бакалаврської роботи, попередньо порадившись з науковим керівником. Закріплення за студентом теми бакалаврської роботи відбувається за його особистою заявою (*Додаток А*). Темі кваліфікаційних досліджень за поданням кафедри затверджуються Вченою радою Інституту історії і політології. Термін затвердження тем – вересень (7 семестр).

КЕРІВНИЦТВО БАКАЛАВРСЬКОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЮ РОБОТОЮ

Праця над бакалаврською кваліфікаційною роботою, яка містить елементи науковості, проходить такі фази: вибір теми, консультації з керівником, збирання бібліографії, поповнення теоретичних знань, опрацювання джерел дослідження, складання плану, написання тексту дослідження, анотації, його оформлення і захист. Ці етапи не завжди мають чітку послідовність, а часто накладаються один на один.

Тему випускної роботи студент вибирає самостійно з рекомендованого переліку тем. Студенти, обговоривши і погодивши з керівником, можуть виконувати тему, яку запропонували самі, з належним обґрунтуванням доцільності її дослідження (відповідно до місця роботи, до замовлення керівництва об'єкта дослідження, можливостей отримання необхідної інформації про об'єкт дослідження, до власної дослідницької роботи). Дуже важливо при виборі теми врахувати перспективність завдання, його практичне застосування у майбутній діяльності випускника ВНЗ.

Після закріплення за студентом-випускником теми та призначення керівника випускаюча кафедра розробляє графік виконання роботи, який студент повинен заповнювати один раз на 10-15 днів. Коли роботу студент виконує зі значним відставанням від встановленого графіка, керівник зобов'язаний повідомити про це завідувача кафедри усно чи письмово.

Консультації з керівником бакалаврської кваліфікаційної роботи - це систематичний творчий процес. Даючи поради і вказівки, керівник, однак, домагається від підопічного максимальної самостійності. Він спрямовує дослідження студента у потрібному напрямі, допомагає осмислити матеріал та інтерпретувати його, дає фахові поради щодо пошуків матеріалу, порушення наукових проблем. Він також встановлює термін завершення етапів роботи, контролює хід її виконання.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи повинен: видати завдання на випускню кваліфікаційну роботу (*Додаток 3*); допомогти студентові в розробці календарного графіка роботи на весь період виконання роботи; дати рекомендації студентові щодо необхідної літератури, довідкових матеріалів чи інших джерел інформації; систематично (в установленій графіком час) надавати студентові консультації та проводити з ним бесіди щодо опрацьованого й викладеного матеріалу за окремими розділами роботи; контролювати виконання етапів випускної кваліфікаційної роботи.

На одній із перших консультацій визначається попередній план випускної кваліфікаційної роботи (2-3 розділи), складається графік термінів написання вступу, розділів, висновків та закінчення чорнового варіанту роботи.

Попередній план, складений на початку роботи, ще буде уточнюватися, конкретизуватися, бо план — це творчий задум, кристалізація ідеї роботи, порушення проблем.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи повинен націлювати її автора на те, щоб, вивчаючи літературу з предмета, він звернув увагу на найменш досліджені питання теми, прогалини, які необхідно заповнити. Інколи необхідно спростувати неаргументовані твердження попередників, вступити з ними в полеміку. За достовірність викладеного в роботі матеріалу відповідає студент — автор випускної бакалаврської роботи.

Після вибору теми і перших консультацій зі своїм наставником випускник приступає до наступної частини роботи — збирання бібліографії (це перелік книг, журналів, статей із вказівкою вихідних даних; покажчик літератури).

ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА РОБОТИ З НАУКОВОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ

Зростаючий потік інформації, інтерес широкого кола людей до науки, техніки, мистецтва вимагають вміння читати, робити записи почутого і прочитаного, зіставляти прочитаний матеріал з раніше відомим, систематизувати його. Вміти читати і занотовувати прочитане — необхідна риса й ознака інтелектуальної праці. Записи роблять роботу з книгою раціональнішою, ефективнішою.

Робота з книгою розпочинається з попереднього знайомства з нею — з її довідковим апаратом (вихідними даними та анотацією). Збирання матеріалу не повинно проходити безсистемно. Керівник вказує випускникові напрями пошуків. Вони мають здійснюватися по таких лініях: 1) виявлення так званого джерельного матеріалу; 2) пошуки методологічної, теоретичної та критичної літератури; 3) добір праць на аналогічну тему.

Збирання матеріалу, як підготовчий етап до написання роботи, проходить такі стадії: реєстрування бібліографії, виявлення наявності цієї літератури в бібліотеках, конспектування її.

Опрацювання наукової літератури – серйозна і відповідальна робота. Її виконувати варто обов'язково з олівцем в руках та використовуючи блокнот чи спеціальні карточки для заміток і виписок. Роботу над будь-яким науковим матеріалом необхідно вести послідовно, осмислюючи матеріал. Під час читання можуть зустрічатися незнайомі терміни і поняття, тому варто користуватися “Політологічним енциклопедичним словником”, “Філософським словником”, “Словником іншомовних слів” та іншими словниками.

Робота з книгою чи науковою літературою має поділятися на такі етапи:

- загальне ознайомлення з твором (назва, автор, видавництво, назви розділів та підрозділів, побіжний перегляд наукової праці);
- уважне читання тексту;
- продумування прочитаного, критична оцінка і записи, які допоможуть зберегти фактичний матеріал для подальшої роботи.

Виписки можуть бути повними і скороченими з обов'язковою вказівкою на автора; назву джерела; місце; рік видання; сторінки, звідки взято цитати. Виписки і цитати можна робити на стандартних листках (які обов'язково треба нумерувати), виділяючи особливо важливі терміни, поняття, визначення.

Цитати наводяться для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу певного друкованого твору. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у першоджерелі, зі збереженням особливостей авторського написання;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців у будь-якому місці позначається трьома крапками (...), але скорочення не повинно перекручувати зміст цитати;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами) слід бути максимально точним у викладі думок автора;

д) цитування не повинно бути ні надмірним (це створить враження компілятивності праці), ні недостатнім (знизить наукову цінність викладеного матеріалу);

е) якщо треба виявити ставлення автора бакалаврської роботи до окремих слів або думок з цитати, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання.

Бібліографічний список використаної літератури є важливою складовою бакалаврської роботи. Його оформлення, опис книг свідчить про володіння автором бібліографічними навичками, що є однією з умов успішної наукової праці. Список використаних першоджерел сам по собі має пізнавальне значення, наукову цінність, також відображає загальну культуру автора, його ставлення до

навчальної та наукової роботи, почуття відповідальності, старанність і акуратність. За його змістом можна визначити, наскільки серйозно і глибоко студент опрацював тему свого дослідження. Оpubліковані джерела і літературу розміщують в алфавітному порядку прізвищ та ініціалів авторів або перших слів заголовків наукових праць (автори яких не вказані), нумеруючи кожне з них (у напрямку зростання) арабськими цифрами. Назви праць подаються мовою оригіналу. Доцільно джерела і літературу згрупувати. Одним із варіантів згрупування може бути таке: "Джерела", "Науково-довідкові видання", "Збірники документів і матеріалів", "Монографії", "Статті", "Матеріали конференції", "Підручники" (Додатки Д, Е). Грунтовне вивчення літератури необхідне для створення концепції об'єкта дослідження, розробки логіки та методики наукового пошуку, теоретичного осмислення зібраного емпіричного матеріалу.

У **бібліографічному описі** окремої книги (Додаток Ж) вказують прізвище та ініціали автора, назву роботи, місце видання, назву видавництва, рік, том (якщо є) та загальну кількість сторінок. Наприклад:

Касьянов М. Теорія нації та націоналізму. – К.: Либідь, 1999. – 352с.

При описі статті або окремої праці, вміщеної у журналі чи газеті, вказуються прізвище та ініціали автора, назва роботи і після двох навскісних ліній дається повний опис видання із зазначенням відповідних сторінок.

Наприклад, стаття в журналі:

Антонюк О. Українці в світі // Політика і час. – 1993. - № 5. – С. 22 – 28.

При складанні бібліографічного опису використовують таку систему умовно – розділових знаків:

- крапка і тире* (. -) - для відокремлення частин бібліографічного опису;
- тире* (-) - перед місцем видання і кількістю сторінок в описі книги, а також перед роком, томом, сторінками, при описі статті;
- двокрапка* (:) - перед підзаголовком і назвою видавництва в описі книги;
- похила риска* (/) - перед інформацією про авторство (колектив авторів, упорядники, редактори, науково - видавничі установи);
- дві похилі риски* (//) - перед відомостями про документ (твори, збірник, журнал, праці);

-*крапка з комою* (;) - перед другим місцем видання, у переліку в одному посиланні декількох робіт;

-*кома* (,) - перед роком видання в описі книги, між прізвищами авторів й ініціалами.

Після цих розділових знаків, крім коми, вживається велика літера. Прізвище та ініціали чотирьох авторів записують в тому ж порядку, в якому вони вказані в джерелі. Якщо авторів є більше ніж чотири, то наводять прізвища та ініціали трьох і додають "та ін.". Місце видання записують повністю, хоча можливі скорочення: *М.* - *Москва*, *К.* - *Київ*, *СПб* - *Санкт-Петербург*, *Л.* - *Ленінград*. Назви видавництв скорочують за певними правилами. Наприклад: *Вища шк.*, *Наук. думка*, *Вид-во Прикарпатського національного університету та ін.*

Кількість сторінок позначають цифрою з літерою "С". Після цифр її наводять малою літерою, а попереду цифр - великою. Том і його номер позначається великими літерами: "Т. 1".

Оформлення посилань. У тексті бакалаврської роботи автор обов'язково посилається на джерела і літературу, звідки взято цитату, факт, цифрові дані.

Є, як правило, кілька варіантів оформлення посилань:

1. Затекстовані. У тексті роботи після цитати вказується у квадратних дужках порядковий номер джерела в бібліографічному списку та через кому сторінка, з якої взято цитату.

Наприклад: *На думку Фрідріха Гаєка “ лібералізм і демократія, незважаючи на сутність, - не одне й те ж. Перший стурбований межами урядових повноважень, а друга цікавиться тими, хто має ці повноваження ”[5, 119].*

2. Посторінкові. Такі посилання можуть подаватися по-різному. Доцільно використати наступне їх оформлення:

а) У тексті після закінчення речення, де є посилання, у квадратних дужках вказується порядковий номер джерела в бібліографічному списку. Далі ставиться цифра з півдужкою. Вона означає кількісний порядок посилань на даній сторінці бакалаврської роботи.

Приклад: *„...центральним поняттям лібералізму є те, що він захищає приватну власність і спонтанний порядок людської діяльності” [16] 1)*

Наприкінці сторінки посилання оформлюється так:

1) [16] Гайєк Ф. *Принципи ліберального соціального порядку // Лібералізм: Антологія / Упор. О. Проценко.* – К.: Смолоскип, 2002. – С.19.

Якщо на одній сторінці автор бакалаврської роботи здійснює підряд повторне посилання на одне й те ж джерело, то замість всіх вихідних даних він пише: *Там само*. У випадку необхідності фіксується тільки номер використаної сторінки.

Приклад: Як зазначає А. Москаленко, „національний інформаційний простір України не обмежується державним кордоном” [49] 1). „Він охоплює її юридично визначені об’єкти і за кордоном” [49] 2).

У випадку посторінкових посилань воно оформлюється наприкінці сторінки так:

1) [49] Москаленко А. *Теорія журналістики. Навчальний посібник.* -К.: Наукова думка, 2002.-С. 230.

2) [49] Там само.- С. 231.

б) Після цитати в тексті ставиться *, а у нижній частині сторінки:

*Розумний М. *Українська ідея на тлі цивілізації.* - К.: Либідь, 2001.- С. 200.

Більш детальну інформацію про правила посилання на використані джерела і літературу можна отримати у бібліографічних відділах бібліотек.

На сучасному етапі на допомогу дослідникам приходять інформаційно-пошукові системи і банки даних з різноманітних галузей знань, доступ до яких відкривають комп’ютерна техніка, електронні носії інформації, всесвітня мережа INTERNET. Зокрема, студенти для збору даних можуть скористатися такими адресами пошукових серверів та інформаційних сайтів у INTERNET- мережі:

<http://www.meta-ukraine.com/>

<http://www.yandex.ru/>

<http://www.rambler.ru/>

<http://www.ref.com.ua/>

<http://www.referat.if.ua/>

<http://www.referats.kiev.ua/>

<http://www.5ballov.ru/>

<http://www.shpora.com.ua/>

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ БАКАЛАВРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Бакалаврська робота повинна бути виконана на належному науково – теоретичному рівні. Зміст бакалаврської кваліфікаційної роботи має відповідати конкретним завданням освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” за спеціальністю 6.040300 – «політологія» і загальноприйнятому стандарту. Зміст дослідження в найбільш систематизованому вигляді фіксує як вихідні передумови так і весь його хід, а також отримані при цьому результати. Водночас, тут не просто описуються наукові факти, а й здійснюється їх всебічний аналіз, розглядаються типові ситуації, в яких вони виявляються. Специфічним є не лише зміст бакалаврської роботи, а й форма його викладу, яка характеризується певним ступенем абстрагування, застосуванням засобів логічного мислення, комп’ютерних методик, статистики та ін. Для викладу матеріалу бакалаврської роботи характерні аргументованість суджень та точність наведених даних. Автор бакалаврської роботи повинен включити у свій текст увесь знаковий апарат (таблиці, формули, символи, схеми, графіки та ін.), тобто все, що складає „мову науки”.

У процесі виконання бакалаврської роботи студент виявляє: здібності до самостійних наукових досліджень; рівень теоретичних знань з певної дисципліни; уміння і навички роботи з науковою літературою, аналізу і синтезу фактів; вміння робити висновки і узагальнення, які впливають із завдань дослідження, формулювати практичні рекомендації. Добре продуманий план, строга послідовність, повсякденна праця і перевірка виконання, консультації з науковим керівником – запорука успішного виконання бакалаврської роботи. Студент разом з науковим керівником складають план бакалаврської роботи, визначають графік її написання, список літератури та джерел. Керівник у визначені терміни перевіряє рівень готовності бакалаврської роботи, з метою надання методичної допомоги проводить індивідуальні консультації. Кафедра

періодично заслуховує інформацію наукових керівників і студентів про хід написання бакалаврської роботи.

Загалом процес написання бакалаврської роботи складається з кількох послідовних **етапів**:

- підготовча робота (вибір теми бакалаврської роботи; визначення її мети і завдань; в'яснення сучасного стану досліджуваної проблеми шляхом вивчення літератури та інших матеріалів; консультації з керівником та іншими викладачами кафедри);
- власне дослідницька робота (написання плану, визначення предмету, об'єкту і методів дослідження; збір матеріалу, його критична оцінка; складання бібліографії; аналіз і узагальнення досліджень; орієнтовні висновки);
- написання тексту бакалаврської роботи (класифікація матеріалів; робота з чернеткою бакалаврської роботи; літературний виклад одержаних результатів аналізу першоджерел, власних думок);
- технічне оформлення дослідження (оформлення чистового екземпляру бакалаврської роботи; редагування тексту; написання чи друкування тексту; оформлення додатків);
- підготовка до захисту бакалаврської роботи (складання тексту невеликого виступу перед комісією; уважне вивчення відгуку наукового керівника і рецензії, підготовка відповідей на критичні зауваження)
- захист бакалаврської роботи (усний виступ(до 20 хв.)перед комісією по матеріалах вступу і змісту основної частини, відповіді на запитання).

Обсяг кваліфікаційного дослідження з політологічної проблематики повинен становити близько **60 –80** друкованих сторінок через два міжрядкових інтервали по **28-30** рядків на сторінці. Роботу, як правило, друкують машинописним способом або за допомогою комп'ютера на одному боці аркуша білого паперу формату **A4 (210 X 297** мм). Мінімальна висота шрифту – **1,8** мм. Кваліфікаційна робота повинна бути переплетеною. На аргументоване прохання автора роботи й за рішенням кафедри

дослідження може допускатися до захисту в рукописному виді. Розмір рукописних букв по висоті повинен бути не менше **2,5** мм, в рядку **50-60** знаків, на сторінці **30-35** рядків. Текст роботи необхідно друкувати, дотримуючись таких розмірів берегів: вгорі, зліва і внизу не менше **20** мм, справа – **10** мм. Помилки слід виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці між рядками виправленого зображення машинописним способом або від руки чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору. Допускається не більше ніж два виправлення на одній сторінці. Структурні елементи роботи „ЗМІСТ”, „ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ”, „ВСТУП”, „РОЗДІЛ”, „ВИСНОВКИ”, „СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ”, „ДОДАТКИ” друкують великими літерами симетрично до тексту. Вони не нумеруються, а їх назви є заголовками структурних елементів. Вони, а також розділи роботи починаються з нової сторінки. Розділи і підрозділи повинні обов'язково мати заголовки. Заголовки розділів слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапки в кінці. Заголовки підрозділів слід починати з абзацу і друкувати малими літерами, крім першої великої букви без крапки в кінці. Якщо заголовок складається з двох речень, їх розділяють крапкою. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) і текстом має бути:

- за машинописного способу - не менше ніж три – чотири інтервали;
- за машинного та рукописного способу - не менше ніж два рядки.

Не слід розміщувати назву в нижній частині сторінки, якщо після неї подається тільки один рядок тексту. Робота має бути написана грамотно, на стандартних листках..

Нумерація сторінок. Сторінки роботи нумерують арабськими цифрами без знака №, дотримуючись наскрізної нумерації упродовж усього тексту. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті без крапки в кінці. На титульному аркуші роботи, який є її першою сторінкою, номер не ставлять, хоча і включають до загальної нумерації. Це також стосується таких структурних частин роботи як зміст, перелік умовних позначень, вступ, розділ, висновки, список використаних джерел, які не мають порядкового номера.

Нумерація розділів, підрозділів і пунктів. Розділи і підрозділи нумерують арабськими цифрами. Номер розділу ставиться після слова "РОЗДІЛ", а його заголовок пишеться з нового рядка і має відповідати пунктам змісту. Крапка після цифри не ставиться. Номер підрозділу

складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, напр.: *1.2.-де 1-номер розділу, 2-номер підрозділу*. Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапки. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: *„1.3.2.”* (*другий пункт третього підрозділу першого розділу*). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може і не мати заголовка. Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Нумерація ілюстрацій і таблиць. Ілюстрації, таблиці розміщені на окремих стандартних сторінках нумерують арабськими цифрами загальною порядковою нумерацією, за винятком тих, що наведені у додатках. Номер складатиметься із номера розділу і порядкового номера ілюстрації, таблиці, відокремлених крапкою. Після номерів крапку не ставлять. Якщо ілюстрації і таблиці наводяться не у додатках, їх слід розміщувати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації і таблиці мають бути посилання в роботі. Ілюстрації можуть мати назву, яку розміщують під ілюстрацією послідовно після номера. Ілюстрації позначають словом *„Рис”* і нумерують послідовно в межах розділу. Наприклад: *Рис 1.2* (*другий рисунок першого розділу*).

У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці (що подається малими літерами, крім першої великої) розміщують напис *„Таблиця”* із зазначенням її номера. Наприклад: *„Таблиця 1.2”* (*друга таблиця першого розділу*). При перенесенні частини таблиці на інший аркуш слово *„Таблиця”* і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова *„Продовження табл.”* і вказують номер таблиці, наприклад: *„Продовження табл. 1.2”*.

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова *„Примітки”* ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1.
2.

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова „Примітка” ставлять крапку.

Структура бакалаврської кваліфікаційної роботи:

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних термінів, скорочень та позначень (за потреби);
- вступ (обґрунтування актуальності теми і стану теоретичної розробки проблеми; визначення об'єкту, предмету, мети, завдання, методів дослідження; характеристика його новизни);
- розділи (або глави) основної частини (містять теоретичний аналіз наукової літератури та практичний аспект обраної проблеми. Кількість розділів залежить від складності теми та специфіки змісту дослідження. Найбільш вживаною є структура, що складається з трьох розділів, кожен з яких включає два чи три підрозділи. В окремих випадках може застосовуватися простий структурний поділ на 2-5 розділів);
- висновки (робляться на основі проведеного дослідження, які мають відповідати визначеним завданням);
- список використаної літератури;
- додатки (за потреби);

Титульна сторінка повинна містити: найменування вищого навчального закладу та кафедри, де виконана бакалаврська робота; прізвище, ім'я, по батькові автора; назву кваліфікаційної роботи; найменування спеціальності, науковий ступінь, на який претендує здобувач; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові наукового керівника; місто і рік (*Додаток Б*).

Зміст подають на початку бакалаврської роботи з найменуваннями та номерами початкових сторінок вступу, розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), висновків, списку використаної літератури, додатків (*Додаток В*).

Перелік умовних позначень, скорочень і термінів (за потреби). Якщо в бакалаврській роботі вжито специфічну термінологію, а також маловідомі скорочення, позначення і таке інше, то їх перелік може бути поданий окремим списком, який розміщують перед вступом. Перелік друкують двома колонками, в яких ліворуч за абеткою наводять скорочення, праворуч - детальну розшифровку (*Додаток Г*). Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення повторюються менше ніж тричі, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

Вступ (до 10 сторінок) розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, обґрунтовує необхідність проведення дослідження. Вступ свідчить про методологічну і методичну підготовку молодого спеціаліста, його вміння довести правильність вибору теми, її актуальність. Вступ є своєрідним показником роботи випускника: він виявляє, чи достатньо зібрано матеріалу, чи добре продуманий план, чи правильна позиція випускника, чи може студент внести у роботу дослідницький струмінь.

В ньому подається актуальність теми, стан її теоретичного дослідження, визначається об'єкт, предмет, мета, завдання, встановлюється методологічна основа, вказуються методи дослідження, наукова новизна, теоретичне та практичне значення бакалаврської кваліфікаційної роботи. Рекомендується писати вступ після завершення основної частини, оскільки тоді можна точніше розставити необхідні акценти. Вступ розпочинають із обґрунтування актуальності обраної теми.

Під *актуальністю* бакалаврської роботи слід розуміти важливість аналізованих питань для підвищення результативності і ефективності навчального процесу та піднесення рівня політичної культури молоді. Актуальність – обов'язкова вимога до будь-якої наукової роботи. Для її висвітлення достатньо 1-2 сторінок, де описують сутність проблемної ситуації, що досліджується. Проблема в науці виникає внаслідок відкриття нових фактів, які неможливо пояснити колишніми теоретичними судженнями. Отже, актуальність – це розуміння і оцінка наукової проблеми з точки зору її своєчасності і соціальної значущості.

Для з'ясування *стану теоретичної розробки* обраної теми складається короткий огляд спеціальної літератури, з якого можна зробити висновок, що дана тема ще не досліджена або розкрита лише частково і тому вимагає подальшого розроблення. Огляд літератури демонструє вміння автора систематизувати джерела, критично їх розглядати, виділяти суттєве, оцінювати зроблене раніше іншими дослідниками. Перелік праць та їх розгляд не обов'язково подавати у хронологічному порядку, а систематизувати в певному логічному зв'язку і послідовності. В огляді називають публікації безпосередньо причетні до теми бакалаврської роботи, а не до проблеми в цілому.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є уявлюваний наслідок дослідницької діяльності людини, результат, якого вона хоче досягти. Метою будь – якої наукової роботи є дослідження певної проблеми, що вирішується через ряд конкретних завдань. Не слід формулювати мету як „Дослідження...”, „Вивчення...”, тому що ці слова вказують на засіб досягнення, а не на неї саму. Мета роботи тісно переплітається з назвою дисертації і повинна чітко вказувати, що саме розв'язується в бакалаврській роботі. Потім зазначаються конкретні *завдання*, які вирішуватимуться відповідно до визначеної мети. Це роблять у формі перерахунку (*вивчити..., описати..., встановити..., виявити..., вивести...та ін.*). Формулювання завдань слід робити ретельніше, бо описання їх вирішення становить зміст розділів наукової роботи. Заголовки розділів формулюються саме із завдань кваліфікаційної роботи. Поставленої мети і завдань досягти потрібно обов'язково.

Об'єкт і предмет дослідження. *Об'єкт* – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення. *Предмет* міститься в межах об'єкта. Ці категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється його частина, котра і є предметом. Саме на нього спрямована основна увага студента, бо предмет дослідження визначає тему бакалаврської роботи, яка виноситься на титульний аркуш як її назва. Отож, об'єктом кваліфікаційної роботи є важлива політологічна проблема, яка буде теоретично проаналізована, а предмет – досліджується з певною метою в конкретних умовах.

У вступі також розкривається *методологічна основа дослідження*, тобто загальнонаукові принципи, якими керувався студент, найголовніші першоджерела, що стали теоретичним фундаментом роботи. *Методика* – це сукупність засобів, умов, джерел, пов'язаних у систему процесом досягнення потрібного результату. Методика описує стратегію отримання нового політологічного дослідження, його конкретні результати на кожному етапі. Центральним компонентом методики дослідження є система методів досягнення поставленої мети. *Метод* – це спосіб організації діяльності дослідника, спрямований на розкриття закономірних зв'язків явищ об'єктивного світу, вирішення науково – дослідних завдань. Це своєрідний засіб пізнання істини. Це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих розв'язанню конкретної задачі. Чим більша кількість методів науки, тим вищі успіхи діяльності науковців (у даному випадку – студентів). Загальні методи пізнання поділяються на три групи: методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент); методи, використовувані на емпіричному та теоретичному рівнях (абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, моделювання); методи теоретичного дослідження (ідеалізація, формалізація, гіпотеза та припущення, історичний метод, системний підхід, теорія). Методи дослідження є важливим засобом досягнення його мети і вибираються з урахуванням специфіки поставлених завдань. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а змістовно, стисло визначаючи, що саме досліджувалось тим чи тим методом. Найчастіше використовуються: спостереження, бесіда, анкетування, інтерв'ю, опитування, аналіз і синтез документів, ситуативне моделювання, індукція, дедукція.

Спостереження – метод тривалого, планомірного, цілеспрямованого опису особливостей політичних явищ і процесів. Це метод пізнання явищ на основі сприйняття їх органами відчуттів з одночасною обробкою одержуваної інформації в свідомості дослідника. Це систематичне цілеспрямоване вивчення об'єкта.

Анкетування – це одержання інформації за допомогою складених у відповідності з певними правилами систем запитань, кожне з яких логічно пов'язане з метою дослідження.

Бесіда – діалогічний метод вивчення особливостей політичних явищ і процесів в ході безпосереднього спілкування з компетентними людьми за допомогою попередньо підготовлених запитань. Це взаємний обмін інформацією.

Інтерв'ю – різновид бесіди, в якому дослідник утримується від власних висловлювань.

Тестування – цілеспрямоване, однакове для всіх учасників дослідження, що проводиться в чітко визначених умовах і допомагає об'єктивно визначити характеристики політичного процесу, що вивчається. Від інших методів воно відрізняється точністю, простотою, доступністю, можливістю автоматизованого опрацювання результатів.

Експеримент – штучна зміна або відтворення явища, активний вплив на нього дослідника з метою вивчення його в найбільш сприятливих умовах.

Індукція – це метод, спрямований на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між політичними явищами, узагальнення емпіричних даних на основі логічних міркувань від конкретного до загального, від відомого до невідомого. Це розвиток знання від емпіричного до теоретичного рівня.

Дедукція – шлях міркувань від загального до конкретного, це використання загальних наукових положень при дослідженні конкретних явищ. Індукція і дедукція завжди взаємодіють між собою як діалектична єдність пізнання загального і конкретного. Індукція виявляє окреме як загальне, а дедукція виводить окреме із загального.

Аналіз – метод пізнання, який дає змогу поділяти предмет дослідження на складові частини.

Синтез – відновлення цілісності розглядуваного предмета у всьому розмаїтті його вияву. Завдяки аналізу є можливість вивчити структуру досліджуваного предмета чи явища, виокремити суттєві, розкрити різнобічні його зв'язки з іншими. Після аналізу дослідник звертається до синтезу, внаслідок чого уточнюються і збагачуються знання про предмет дослідження.

Порівняння – це метод зіставлення однотипних політичних явищ чи понять за суттєвими ознаками та встановлення їх подібності чи відмінності.

Класифікація – упорядкування політичних явищ, процесів, групування на основі визначення їх однорідності за конкретною ознакою.

Абстрагування – метод уявного відокремлення певної ознаки предмета чи явища, що цікавить дослідника з метою більш глибоко його вивчення.

Історичний метод дає змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення закономірностей і суперечностей.

Системний підхід – це комплексне дослідження великих і складних об'єктів як єдиного цілого. Вивчається кожен елемент системи у його взаємодії з іншими елементами.

Конкретизація – метод здійснення сходження від абстрактного до конкретного, що дає можливість більш точно характеризувати об'єкт, що вивчається, урахувати структурні та функціональні зв'язки його компонентів.

Моделювання – метод, що дозволяє наочно – образно у вигляді схем, креслень, описів, символів характеризувати досліджуваний процес, робити вивчення його більш глибоким. Модель – це аналог певного фрагмента реальності. Моделі є матеріальні, уявні, знакові, моделі – образи та ін.

Усі розглянуті методи не використовуються ізольовано. Тому важливо знати специфічні особливості кожного методу і вміти знаходити їх раціональні поєднання при вирішенні конкретних дослідницьких завдань.

Наукова новизна одержаних результатів. Бакалаврська кваліфікаційна робота має відзначатися науковою *новизною*. Новим є те, що прогресивніше, результативніше порівняно з попереднім, вже відомим. У вступі лаконічно викладають нові наукові положення, запропоновані студентом особисто. Необхідно показати відмінність отриманих результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (*уперше отримано, удосконалено, дістало подальший розвиток*). Кожне наукове положення чітко формулюють, зосереджуючи увагу на рівні досягнутої при цьому новизни. Не потрібно

констатувати, що в дослідженні зроблено те й те, бо це не буде новизною. При формулюванні наукової новизни можна вживати такі вирази: „*вперше формалізовано...*”, „*розроблено метод..., який відрізняється від...*”, „*створена концепція, що узагальнює... і розвиває...*”, „*розроблено нову систему... з використанням відомого принципу...*”. Саме за новизну студенту присуджується науковий ступінь бакалавра.

Теоретичне значення робота матиме, якщо студент надасть власні висновки і узагальнення на основі критичного аналізу наукової літератури, обґрунтує нові поняття, терміни, встановить невідомі досі закономірності. Авторіві, який отримав нові наукові результати, підтвердив їх обґрунтованість і достовірність, потрібно показати, яке значення мають ці наукові положення з точки зору доповнення наукових знань для розв’язання певної наукової проблеми.

Практичне значення отриманих результатів. У бакалаврській кваліфікаційній роботі студент подає відомості про наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. Це можуть бути нові способи, методи, методики, тобто те нове, що дає виконана робота для практики політичної діяльності.

На завершення вступу доцільно подати *структуру* бакалаврської кваліфікаційної роботи, тобто навести перелік її структурних елементів і обґрунтувати послідовність їх розміщення.

Основна частина містить теоретичний аналіз наукової літератури. Тут викладаються відомості про предмет дослідження. Кількість розділів залежить від складності теми та змісту дослідження. Найбільш вживаною є структура, що складається з двох розділів, кожен з яких включає два чи три підрозділи. В окремих випадках може застосовуватись простий структурний поділ на 3-5 розділів. Їх зміст розкривається в логічній послідовності. Основному тексту цих розділів може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів дослідження. В кінці кожного розділу формулюються короткі висновки із стислим викладом наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць. В обох

розділах студент викладає результати власних досліджень з висвітленням того нового, що вносить автор в розробку даної проблеми. Розділи повинні виявити спроможність студента користуватися науковою літературою, вміння пов'язати теоретичні положення з практикою.

Перший розділ – це теоретична частина роботи, в якій автор викладає результати аналізу спеціалізованої наукової літератури з даної проблеми. У цьому розділі подається огляд літератури, де студент окреслює основні етапи розвитку наукової думки зі своєї проблеми. Стисло, критично висвітливши роботи попередників, автор повинен назвати питання, що залишилися невирішеними. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме щодо необхідності проведення досліджень в даній галузі. Обсяг огляду літератури не повинен перевищувати 20% обсягу основної частини роботи.

Другий розділ – практична частина роботи, в якій описується хід розв'язання завдань бакалаврської роботи, стан і особливості досліджуваної проблеми. Підсумком розділу переважно є розробка рекомендацій для політологів і політиків. Цей розділ має становити не менше половини обсягу основної частини. У другому розділі, як правило, також обґрунтовують вибір напрямку досліджень, наводять методи розв'язання задач і їх порівняльні оцінки, розробляють загальну методику проведення досліджень.

Наступні розділи присвячують вичерпному і повному викладу результатів власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Студент повинен дати оцінку повноти розв'язання поставлених завдань, достовірності отриманих результатів, їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтування потреби у додаткових дослідженнях. Виклад матеріалу підпорядковують одній головній ідеї, чітко визначеній автором.

Висновки – це заключна частина бакалаврської кваліфікаційної роботи, в якій підводяться підсумки проведеної роботи, розкривається її значення, перспектива подальшого вивчення проблеми. Вони розпочинаються безпосередньо після основної частини з нової сторінки. Це синтез накопиченої в основній частині наукової інформації. У загальних висновках викладають найважливіші наукові та практичні результати, отримані в бакалаврській роботі, з формулюванням розв'язаної наукової

проблеми та значення її для науки і практики. Далі подають висновки і рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів. Перший пункт висновків має дати стислу оцінку стану питання. Потім розкривають методи вирішення поставленої в роботі наукової проблеми, їх практичний аналіз, наголошують на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтовують їх достовірність. Загальні висновки – це не механічне складання до купи висновків у кінці розділів. Це ті нові кінцеві результати дослідження, сформульовані у вигляді певної кількості пронумерованих абзаців послідовно до логіки побудови бакалаврської кваліфікаційної роботи.

Список використаної літератури оформлюється з дотриманням бібліографічних вимог. У тексті обов'язково повинні бути зроблені виноска чи посилання на використану літературу. Бібліографічний опис складається (відповідно до чинних стандартів) із заголовка (назва, автор) та даних про місце, видавництво, рік видання, том, його номер, кількість сторінок. Список використаної літератури містить перелік всіх праць, які було опрацьовано при написанні наукового дослідження. Такі посилання дають змогу перевірити достовірність цитування певних наукових робіт. Для успішного виконання бакалаврської роботи студентові необхідно проаналізувати не менше **60-100 наукових праць**, з яких він почерпнув інформацію. Література має відзначатися різноманітністю. Список використаних джерел – елемент бібліографічного стандарту, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків. Він віддзеркалює самостійну творчу працю її автора і демонструє ступінь фундаментальності проведеного дослідження. Джерела можна розміщувати одним з таких способів: у порядку появи посилань у тексті за наскрізною нумерацією (найбільш зручний для користування), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку. Не варто включати до бібліографічного списку праці, на які немає посилання в тексті дослідження і вони фактично не були використані. Також не бажано посилатися на більш ранні видання, окрім тих випадків, коли в них наявний матеріал, не включений до останнього видання.

Додатки – це дидактичні матеріали, види унаочнення (таблиці, схеми, малюнки та ін). Вони є необхідними для повноти сприйняття бакалаврської роботи. Обов'язково потрібно посилатись на джерело, звідки взята дана інформація.

Оформлення додатків. Кожен додаток починається з нової сторінки. Він повинен мати заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово "Додаток __" і велика літера української абетки, що позначає додаток. Додатки слід позначати літерами в алфавітному порядку за винятком літер *Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь*, наприклад: *додаток А, додаток Б*. Єдиний додаток позначається як *додаток А*. Додатки повинні мати спільну з рештою роботи наскрізну нумерацію сторінок. Додатки оформлюються як продовження бакалаврської роботи на наступних її сторінках після списку використаних джерел, або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті наукової роботи. Ілюстрації і таблиці, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: *рис. Д. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; таб. А.1 – перша таблиця додатка А*.

Мова і стиль наукової роботи. Оскільки бакалаврська робота є кваліфікаційною працею, її мові і стилю слід приділити серйозну увагу, бо це, насамперед, культура її автора.

Для наукового тексту характерними є смислова завершеність, цілісність і пов'язаність. Найважливішим засобом вираження логічних зв'язків тут є спеціальні синтаксичні засоби, що вказують на послідовність розвитку думки (*спочатку, насамперед, потім, по –перше, отже і.т.д.*), заперечення (*проте, тим часом, але, тоді як, однак, аж ніяк*), причинно-наслідкові відношення (*таким чином, тому, завдяки цьому, внаслідок цього, до того ж та ін.*), перехід від однієї думки до іншої (*раніше ніж перейти до..., звернімося до..., розглянемо, зупинимось на..., варто розглянути...*), результат, висновок (*отже, значить, як висновок, підсумовуючи, слід сказати, все сказане дає змогу зробити висновок*). Емоційні мовні елементи в наукових роботах не відіграють особливої ролі. Науковий текст характеризується тим, що його становлять лише точні, отримані внаслідок тривалих спостережень відомості і факти. Це зумовлює

використання спеціальної термінології, що дає можливість у стислій формі давати розгорнуті визначення і характеристики наукових фактів, понять, процесів, явищ.

Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висвітленої думки чи виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень („за повідомленням”, „за даними”, „на думку”).

Виклад матеріалу звичайно ведеться від третьої особи, бо увага зосереджена на змісті та логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті. Неписаним правилом у наукових роботах стало замість „я” використовувати „ми”, бо це дає змогу відобразити власну думку як думку певної групи людей певного наукового напрямку. Проте і надмірне нагромадження в тексті займенника „ми” і словосполучення „на нашу думку” також справляє малоприємне враження. Тому використовують ще й такі форми: „Автор вважає...”, „Проводяться дослідження...”, „Розроблений підхід до вивчення...”

Текст бакалаврської роботи повинен бути також ясным, доступним і дохідливим. Така простота викладу сприяє тому, що дослідження читатиметься легко, без ускладнень. Ще однією обов'язковою якістю наукової роботи є стислість – вміння уникати непотрібних повторів, надмірної деталізації, зайвих іншомовних слів. Саме це свідчить про нечіткість уявлення автора про предмет свого дослідження.

У наукових працях часто зустрічаються *скорочення* – це частина слова, або усічене ціле слово. Такий скорочений запис слів і словосполучень використовується для зменшення обсягу тексту з метою дати максимум інформації. Є такі види скорочень:

1. Літературні аббревіатури. Вони складаються з перших літер повних найменувань і розподіляються на: **а)** такі, що читаються за назвами літер (США, ФРН); **б)** такі, що читаються за звуками, позначеними відповідними літерами (ВАК – Вища атестаційна комісія, ДЕК – Державна екзаменаційна комісія). Існують також запроваджені автором літерні аббревіатури, які скорочено позначають якісь поняття з відповідної галузі знань. При першому згадуванні ці аббревіатури вказуються у круглих дужках після повного найменування, надалі вживаються у тексті без розшифровки.

2. *Складноскорочені слова* складаються із поєднання усічених та повних слів (*профспілка, фізкультура*) або тільки з усічених слів (*завгар, колгосп*);

3. *Умовні графічні скорочення* за частинами слів та початковими літерами:

а) використовуються після перерахування (*і.т.ін. – і таке інше; і.т.д. – і так далі; і.т.п. – і тому подібне*);

б) при посиланнях (*див. – дивись; пор. – порівняй*);

в) при позначенні цифрами століть і років (*ст. – століття; р. – рік; рр. – роки*);

г) прийняті у спеціальній літературі (*гр. – громадянин; акад. – академік; доц. – доцент; проф. – професор; н.ст. – новий стиль; н.е. – наша ера*);

д) прийняті в бібліографії (*с. – сторінка; т. – том; м. – місто*).

Слова „*та інші*”, „*і таке інше*” „*так званий*”, „*наприклад*” всередині речення не скорочують.

Отже, мова роботи повинна бути точною щодо термінології, виразною щодо змісту, легкою для сприйняття, конкретною, багатою на синоніми, щоб виділити, відтінити кожен нюанс думки і мети.

Правка тексту роботи, яку робить керівник, не повинна сягати надто далеко — дописування цілих сторінок, кардинальної зміни «почерку» студента на свій.

Нівелювання особистості молодого спеціаліста не приносить користі ні керівникові, ні його учневі. Щоб цього не сталося, студент повинен якнайповніше розкрити перед керівником свої міркування, гіпотези, сумніви, побачити в особі керівника не лише порадника, а й спільника.

І все ж без певної правки керівника рукопис випускної роботи майже не обходиться. Найчастіше викладач хвилястою лінією звертає увагу студента на огріхи у стилі, помилки у термінології тощо. Студент і сам повинен уважно прочитати рукопис і зробити потрібні виправлення. Лише після цього керівник виправляє невдало використані слова і фрази, робить перестановку речень, щоб логічною була висловлена думка.

ПОРЯДОК ЗАХИСТУ БАКАЛАВРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Завершена бакалаврська робота, підписана студентом, подається керівнику не пізніше як за два тижні до захисту і за один місяць до початку державних екзаменів. Повністю завершену, набрану на комп'ютері і видрукувану, переплетену і підписану випускню роботу студент передає керівникові для відгуку. Обсяг роботи без додатків — 60-80 сторінок. Робота повинна бути акуратно набраною, вчитаною та видрукуваною на принтері комп'ютера відповідно до вимог оформлення. Параметри: версія WORD/WINDOWS 97 6,0-7,0 та новіші версії— Microsoft Word, шрифт — 14 кегель, на сторінці 27-30 рядків, у рядку 64-70 знаків. Сторінки повинні мати стандартну форму оформлення та нумерацію.

У відгуку (обсягом 1 сторінка) керівник характеризує напрям дослідження випускника, труднощі, які той подолав, вказує на здобутки і недоліки при опрацюванні самої роботи. Відгук керівника повинен документально підтвердити, що випускна робота завершена і студент допускається до її захисту перед Державною екзаменаційною комісією чи Державною кваліфікаційною комісією.

Керівник у десятиденний термін перевіряє і пише відгук на роботу, пропонує попередню оцінку (*Додаток II*). Остаточна оцінка дається після захисту. Потім керівник подає виконану роботу і письмові висновки завідувачу кафедри, який вирішує питання про допуск до захисту. У випадку, коли завідувач кафедри не вважає за можливе допустити студента до захисту, це питання вирішується на засіданні кафедри за участю керівника і автора роботи.

Якщо бакалаврська робота не підготовлена у відповідний термін, або за рішенням кафедри не може бути подана до захисту як така, що не відповідає існуючим вимогам, за студентом залишається право складання державних екзаменів. Якщо бакалаврська робота не допускається до захисту, то студент повинен переробити її відповідно до зауважень і знову подати керівникові. Бакалаврська робота не допускається до захисту,

якщо вона, по-перше, не має самостійного характеру; по-друге, списана із літературних джерел або у інших авторів; по-третє, викладена схематично, фрагментарно, без розкриття основних питань; по-четверте, в тексті містяться суттєві помилки; по-п'яте, науковий термінологічний апарат оформлений неграмотно, а текст написано неохайно. Можливо, деякі зауваження керівника будуть незрозумілими студентові або неправомірними, на його погляд. Тоді необхідно з'ясувати суть зауважень і навести докази для обґрунтування своєї позиції. Тільки зрозумівши суть своєї помилки її можна виправити. Отже, підготуватися до захисту бакалаврської кваліфікаційної роботи означає - згідно з відгуком усунути помилки і недоліки, вивчити літературу, поглибити розуміння тих чи інших аспектів теми, продумати логіку свого виступу і докази основних висновків, усвідомити написане в роботі і бути готовому, якщо в цьому буде потреба, пояснити наведені положення. Лише після цього студент здає випускню роботу на кафедру для реєстрації. Завідувач кафедри організовує зовнішнє рецензування і попередній захист.

Допущена до захисту бакалаврська кваліфікаційна робота передається *рецензентові*. Рецензія може бути внутрішньою та міжкафедральною. Термін подачі роботи до захисту – до середини травня (8 семестр). Рецензент знайомиться з роботою і рецензує її. Обов'язок рецензента — у 10-денний строк дати розгорнуту оцінку роботи, де має бути вказано на правильність і актуальність вибору теми, стан вивчення теми в даній галузі; здобутки випускника як автора теми, вміння подавати пропозиції та рекомендації; оригінальність, знання спеціальної літератури і вміння вести полеміку, уміння аналізувати фактичний матеріал дослідження. Рецензент мусить висловити свою думку про композицію роботи, оцінити стиль, грамотність дослідження, науковий апарат, якість зовнішнього оформлення (*Додаток К*).

Рецензент може поставити вимогу, щоб автор роботи під час захисту відповів на ряд запитань щодо матеріалів, які викликали сумнів, чи які б додатково розкрили позицію молодого автора. Він повинен вказати на недоліки, якщо вони є: неповнота розкриття теми, обмежене використання джерел і літератури, неправильне або неточне використання термінології.

У кінці рецензії має бути оцінка випускної (кваліфікаційної) роботи за 10-бальною системою. Робота з позитивною оцінкою рецензента рішенням кафедри допускається до захисту. На титульній сторінці завідувач кафедри надає дозвіл випускній роботі до захисту словами: «Допускається до захисту». Крім цього, завідувач кафедри ставить власний підпис і дату.

Після цього бакалаврська робота разом з відгуком наукового керівника, рецензією та рішенням кафедри подається Державній екзаменаційній комісії, де вона публічно захищається.

Захисту передуює *попередній захист*. Він підтверджує, що робота виконана і може бути допущена до захисту, має відгук керівника. Сам процес попереднього захисту повинен продемонструвати керівникові, іншим викладачам-керівникам випускних робіт, готовність і вміння студента виступити перед членами ДЕКу, дати відповіді на додаткові запитання, відстояти власні думки щодо проблемних питань.

Захист бакалаврської роботи — важливий етап завершальної стадії навчання студента. Він відбувається на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії (ДЕК) або Державної кваліфікаційної комісії (ДКК) відповідно до наперед оголошеного розкладу. Захист бакалаврської кваліфікаційної роботи проводиться перед комісією у складі двох-трьох викладачів кафедри за участю керівника бакалаврської роботи і студента.

Виступ автора випускної роботи для короткого розкриття змісту і форми свого дослідження триває 8-12 хвилин, в якому він вказує мотиви вибору теми, методи роботи, висновки та їх обґрунтування. У виступі студенту не потрібно переказувати зміст всієї роботи. Автор звертає увагу, перш за все, на завдання, які ставилися, рівень їх виконання, одержані висновки. Студент повинен наголосити на актуальності теми, ступені труднощів її виконання, на самостійності наукових суджень, на перспективах дальшого поглиблення пошуків. Слід сказати і про можливість практичного застосування дослідження. Основою для виступу є висновки. Іншими словами, студент відображає зміст вступу і заключення бакалаврської роботи.

У виступі зазначаються і труднощі, які виникли в процесі написання кваліфікаційної роботи. Слід також сказати, які зауваження рецензента і чому є студентіві незрозумілі або неправомірні. Загалом автор роботи повинен продемонструвати глибоке розуміння проблематики, аргументовано дати відповіді на поставлені питання. У процесі захисту бакалаврської роботи студент може відстоювати свої погляди і думки. Це і є використання елементів проблемного методу навчання, що спонукає студентів до творчого мислення.

Під час захисту краще розповідати, а не читати виступ. Для цього необхідно скласти розгорнутий план на 2-4 сторінки. Під час добору мовних засобів для написання роботи та виступу необхідно враховувати особливості наукового стилю мовлення. Потрібно говорити логічно, чітко, лаконічно, намагатися не випустити якихось важливих моментів. Слухачі повинні почути аргументовані, доброю мовою розкриті професійні позиції випускника, побачити його вміння «триматися» перед аудиторією.

Потім *зачитуються відгук і рецензія*, заслуховуються відповіді студента на поставлені запитання. Після зачитання рецензії головою ДЕКу студент дає вичерпні відповіді на зауваження рецензента, необхідні довідки зберігаючи, безумовно, такт під час полеміки. Студент має змогу підготуватися до відповідей на зауваження рецензента, адже зі змістом рецензії він ознайомлюється заздалегідь. Під час захисту члени комісії й усі присутні можуть ставити випускникові запитання з профілю його дослідження, методології та методики. Вони, проте, не повинні дуже відхилятися від теми випускної (кваліфікаційної) роботи — слід врахувати психологічну налаштованість студента. Від того, як студент представить роботу до захисту, багато в чому залежить оцінка за роботу, тому необхідно добре продумати свій виступ, можна викласти його для себе письмово.

Доброякісно виконана бакалаврська робота *оцінюється* з урахуванням її актуальності, новизни, теоретичного рівня і практичного значення, а також виявленої студентом самостійності та ініціативи при виконанні роботи.

ДЕК на відкритому засіданні обговорює результати захисту і простою більшістю голосів виносить рішення про оцінку роботи за чотирибальною шкалою (відмінно,

добре, задовільно, незадовільно). Оцінку за бакалаврську роботу викладач виставляє в екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента. При оцінці враховується якість роботи, її науковий рівень, ступінь самостійності та логічності у викладанні матеріалу, її оформлення, відгук керівника, виступ студента на захисті, його відповіді на поставлені запитання. Оцінка *"відмінно"* ставиться тоді, коли в бакалаврській роботі студент на основі глибоких знань предмета дослідження дає самостійний аналіз матеріалу, демонструє елементи наукової творчості. Оцінку *"добре"* отримують роботи, які виконані на належному теоретичному рівні, повно і всебічно висвітлюють питання теми. Оцінку *"задовільно"* мають ті роботи, в яких правильно висвітлюються основні питання теми, але студент не виявив вміння логічно правильно викладати матеріал, самостійно аналізувати літературу, містяться окремі помилкові положення. Оцінка *"незадовільно"* ставиться тоді, коли студент не може відповісти на зауваження рецензента, пояснити висновки і теоретичні положення теми, не володіє матеріалом роботи. У такому випадку студент зобов'язаний повторно захистити бакалаврську кваліфікаційну роботу. Термін повторного захисту визначає деканат, але не пізніше строку, встановленого ректором на ліквідацію академзаборгованості.

Кращі бакалаврські роботи студентів рекомендуються на конкурс студентських наукових робіт, використовуються для виступу на студентських наукових конференціях..

Після захисту бакалаврські роботи реєструються у спеціальному журналі (протоколи Державної екзаменаційної комісії), передаються на кафедру політології і зберігаються протягом п'яти років, потім списуються в установленому порядку. Дозвіл на користування роботою дає лише директор навчального закладу або заступник директора з навчальної роботи.

За результатами захисту бакалаврських робіт ДЕК рекомендує випускників-бакалаврів на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст”. На підставі виконаної бакалаврської роботи та її захисту ДЕК приймає рішення про присвоєння випускнику кваліфікації „бакалавр” відповідно до спеціальності 6.040300 – політологія.

ОРІЄНТОВНІ ТЕМИ БАКАЛАВРСЬКИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ З ПОЛІТОЛОГІЇ

Конфліктологічні ідеї та концепції в історії суспільно-політичної думки.

Сутність та особливості політичної модернізації українського суспільства.

Інститут президентства в демократичній політичній системі.

Становлення і особливості розвитку дипломатичних відносин України з країнами Західної Європи.

Шляхи врегулювання Балканської кризи в 90-х рр. XX століття: політологічний аналіз.

Представництво України в міжнародних організаціях.

Взаємини України і Великої Британії на сучасному етапі.

Досвід децентралізації державного устрою європейських країн і України: порівняльно-політологічний аналіз.

Демократичне лідерство в сучасних політичних системах.

Нейтральний статус держави: досвід Австрії і перспективи України.

Арабо-ізраїльські конфлікти: поняття, класифікація, способи врегулювання.

Використання інформаційних технологій в українських виборах 2004 -2007 років: політологічний аналіз.

Концептуальні засади аналізу політики та економіки в суспільно-політичній думці Нового часу.

Аналіз документів в політологічному дослідженні: теоретико-методологічні підходи.

Засоби масової інформації, ПР і реклама: проблеми взаємодії.

Етапи розвитку державно-церковних відносин на території українських земель: політологічний аналіз.

Трансформація державно-церковних відносин в незалежній Україні: політологічний аналіз.

Українсько-польські відносини в політичній думці Є.Гедройця.

Проблема енергетичної безпеки у діяльності організації за демократію і економічний розвиток ГУАМ.

Концепція державності в суспільно-політичній думці України.

Політичні ідеї Галичини у ХІХ столітті.

Політична глобалістика: передумови виникнення і проблеми сучасності.

Теоретичні засади політичної модернізації у суспільно-політичній перетворення українського суспільства.

Формування громадянського суспільства в Україні.

Вибори Президента у 2004 р. та їх вплив на трансформацію державно-владних відносин в Україні.

Використання різних джерел інформації при підготовці та прийнятті управлінських рішень органами влади.

Трансформація НАТО в нових геополітичних реаліях.

Розвиток громадянського суспільства в Україні у період соціальних трансформацій.

Україна в системі міжнародних політичних організацій: тенденції і перспективи співробітництва.

Автономно-федералістські концепції державного устрою у вітчизняній політичній думці.

Сучасний етап розвитку українсько-російських відносин: проблеми і перспективи.

Польсько- українські відносини: тенденції і перспективи розвитку.

Соціал-демократичний рух в умовах глобалізації і трансформації політичних систем країн Західної Європи.

Вплив політичних доктрин на розвиток політичного процесу в Україні.

Проблема співвідношення політики і моралі у філософії Ханни Арентс.

Регіональні особливості парламентських виборів 2006 року в Івано-Франківській області.

Регіональні відмінності політичної культури в Україні.

Україна в інтеграційних процесах ХХ століття.

Вплив політичних доктрин на розвиток політичного процесу в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довідник здобувача наукового ступеня: 36. нормат. док. та інформ. матеріалів з питань атестації наукових кадрів вищої кваліфікації / Упоряд. Ю.І.Цеков; Передмова до 3-го, 2-го і з переднього сл. до 1-го вид. Р.В. Бойка. - 3-тє вид., випр. і допов.— К.: Ред. «Бюл. Вищої атестац. коміс. України»: Вид-во «Голока», 2004. - 69 с.
2. Здобувачу наукового ступеня: Метод. рекомендації / Упор. С.В. Сьомін. – К.: МАУП, 2002. – 184 с.
3. Кіліченко О.І., Степанова Л.В., Ткачук О.М., Хрущ В.Д., Хрущ О.В. Технологія самостійної навчально-наукової роботи студентів: Методичні матеріали. – Івано-Франківськ: Плай, 2003. – 88 с.
4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 206 с.
5. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і змісту: Навчальний посібник. – К.: Фірма «Курс», 1997. – 56 с.
6. Організація науково-дослідної роботи в закладах освіти. – Тернопіль: «Астон», 2001. – 138 с.
7. Свердан М.М., Свердан М.Р. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2006. – 352 с.
8. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 317 с.
9. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 208 с.
10. Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента. Навчальний посібник. – К., ВД «Професіонал», 2006. – 208 с.
11. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 5-те вид. стер. – К.: Знання, 2006.- 307 с.

Додаток А

Зразок заяви про вибір теми бакалаврської кваліфікаційної роботи

Завідувачу кафедри політології
Інституту історії і політології
Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника
проф. Марчуку В.В.
студентки групи П – 41
Грищук Ганни Іванівни

Заява

Мій навчальний рейтинг за весь період навчання становить ____ балів.

Прошу дозволити виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи з політології на тему: «Вплив засобів масової інформації на трансформаційні процеси сучасної України» та призначити науковим керівником кандидата політичних наук, доцента Матвієнків Світлану Миколаївну.

Дата

Підпис студента

Додаток Б

Зразок оформлення титульної сторінки бакалаврської кваліфікаційної роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ГРИЦУК ГАННА ІВАНІВНА

**ФОРМУВАННЯ ЕТНОПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ:
ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ**

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

**НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ “БАКАЛАВР”
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ “ПОЛІТОЛОГІЯ”**

**НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
МАТВІЄНКІВ СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА,
КАНДИДАТ ПОЛІТИЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ**

ІВАНО – ФРАНКІВСЬК

2008

Додаток В

Зразок оформлення змісту бакалаврської кваліфікаційної роботи

ТЕМА: ФОРМУВАННЯ ЕТНОПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико – методологічні засади дослідження етнополітичних процесів.	10
1.1. Концептуальне осмислення особливостей етнополітичного розвитку України у вітчизняній суспільно – політичній думці. .	10
1.2. Методологічне дослідження етнічної політики.	25
РОЗДІЛ 2. Історичний аспект становлення етнополітики в Україні	40
2.1. Становлення етнополітики в період існування УНР.	40
2.2. Національна політика в УРСР	55
2.3. Концептуальні засади сучасної української етнополітики	60
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	75
ДОДАТКИ	80

Додаток Г

Зразок оформлення переліку умовних позначень, скорочень і термінів

ВМО – Всесвітня метеорологічна організація

ВОІВ – Всесвітня організація інтелектуальної власності

ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я

ВПС – Всесвітній поштовий союз

ВПТ – Всеукраїнська партія трудящих

ЄС – Європейський Союз

ЛАД – Ліга арабських держав

МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії

НАТО – Північноатлантичний альянс

ОАД – Організація американських держав

ОАЄ – Організація африканської єдності

ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі

ООН – Організація об'єднаних націй

ПДВУ – Партія демократичного відродження України

РНБУ – Рада національної безпеки та оборони України

РПАС – Рада Північноатлантичного співробітництва

ФАО – Продовольча й сільськогосподарська організація

ЦЄІ – Центральноевропейська ініціатива

ЦСЄ – Центральна-Східна Європа

ЮНЕСКО – Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури

Додаток Д

Зразок оформлення матеріалів наукового дослідження

Виклад матеріалів наукових досліджень може бути поданий у формі монографії, збірника наукових праць, підручника, посібника, брошури, методичних рекомендацій, статті, доповіді, тез доповіді. Вони різняться специфікою викладу, а саме: відповідним обсягом, стилем, структурою, логікою побудови матеріалу тощо.

Монографія - це ґрунтовна наукова праця, в якій досліджується одне питання, одна тема. Вона може бути виконана одним автором або групою авторів і є найбільш повним та вичерпним висвітленням результатів наукової праці. Обсяг монографії становить не менше 6 друкованих аркушів. Її друкують у вигляді книги на якісному папері, як правило, у твердій обкладинці.

Збірник наукових праць, як правило, представляє собою монографічне дослідження, що присвячене певній проблемі, яка розкривається з різних сторін різними авторами.

Зміст наукової роботи до 6 друкованих аркушів публікують у формі **брошури**. Вона орієнтована на широке коло науковців і матеріал у ній присвячений здебільшого розв'язанню конкретної актуальної проблеми сьогодення.

Підручник - книга, в якій викладаються основи знань з певного навчального предмета на рівні сучасних досягнень науки і культури. Для кожного типу навчальних закладів видаються підручники, які відповідають програмам і завданням цього закладу, віковим та іншим особливостям тих, хто навчається. Він обов'язково повинен бути затверджений офіційною установою з рекомендацією до використання у навчальних закладах того чи іншого типу.

Навчальний посібник - це видання, яке відповідає окремим розділам програми навчальної дисципліни і може частково доповнювати підручник. Він також рекомендується для використання офіційними установами.

Методичні рекомендації - менші за обсягом від навчального посібника і носять допоміжний характер. За змістом методичні рекомендації мають навчально-методичний характер, що несе додаткові супровідні відомості до основного курсу, а також практичні підходи щодо вирішення навчальних завдань.

Стаття - основний вид оперативної публікації про нові дослідження з конкретної проблеми. Її мета полягає в поданні інформації щодо проведеної наукової роботи, використанні одержаних результатів для подальшої розробки цієї теми та визначенні нових актуальних проблем, що потребують свого розв'язання. Головні вимоги до статті - лаконічність, конкретність і змістовність. Її обсяг, як правило, обмежується 0,25 - 1,0 др. аркуш. Стаття друкується у фахових журналах та наукових збірниках.

Суть **реферату** полягає у ґрунтовному викладі змісту якого-небудь окремого твору або певної проблеми на основі узагальнення різноманітних джерел інформації (літератури, передового досвіду, власних пошуків тощо).

Рецензія - стаття, в якій критично розглядаються інші статті, монографії, збірники праць, науковий звіт і т.п. та дається аналіз досліджень і критична оцінка їх викладу.

Тези - це стислий виклад основних думок, публікація яких передбачає попереднє ознайомлення учасників конференцій, семінарів, симпозіумів та інших наукових форумів із результатами проведеного дослідження. Її обсяг не перевищує 3 сторінок.

Доповідь - це письмовий виклад розгорнутої форми виступу, що не публікується, а повідомляється учасникам наукового зібрання з метою залучення до дискусії та обговорення викладеного матеріалу. Обсяг - 6-8 сторінок, що розраховано на 15-20 хвилин виступу. Коротка доповідь (на 5-7 хвилин) називається **повідомленням**.

Науковий звіт включає короткий виклад плану і програми закінчених етапів наукових робіт, детальну характеристику використаних методів. У звіті повідомляється про хід виконаної роботи та отримані нові наукові результати, заключення, що є висновками досліджень і відзначаються питання, що залишилися невирішеними; висновки, пропозиції. До наукового звіту включаються необхідні матеріали (таблиці, фотографії тощо), як наукова аргументація.

Додаток Е

Зразок бібліографічного списку використаних джерел і літератури

Джерела

1. Гайєк Ф. Конституція свободи. – Львів: Літопис, 2001.- 556с.
2. Бжезинський З. Велика Шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. – Львів; Івано – Франківськ: Лілея-НВ, 2000. - 223с.

Науково – довідкові видання

3. Політологічний енциклопедичний словник: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Генеза, 1997.- 400с.
4. Хто є хто в європейській та американській політичній науці: Малий політологічний словник / Б. Кухта, А. Романюк, М. Поліщук. – Львів: Кальварія, 1997.- 288с.

Збірники документів і матеріалів

5. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. – К.: Вища школа, 1997. – С.50-66
6. Національні відносини в Україні у ХХ столітті. Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1994. – 150с.

Монографії

7. Антонюк О. Формування етнополітики Української держави: історичні та теоретико-методологічні засади: Монографія.– К.: Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 1999.- 284с.

Статті

8. Поліщук І. Ідеологія державотворення як чинник формування політичної нації // Нова політика. – 2000. - № 5.- С. 40-44

Матеріали конференції

9. Українська періодика: історія і сучасність: Тези доповідей та повідомлень Всеукраїнської науково-теоретичної конференції / Ред. колегія: М. Романюк (відп. ред.) та ін.- Львів, 1993 – 2002. – Конференція перша-сьома
10. Курносів І.Н. Глобальна інформаційна інфраструктура: цілі, принципи і механізми розвитку // Матеріали 3-ої міжнародної конференції „Інформаційні ресурси, інтеграція, технології”. Москва, 26-28 листопада 1997р.- М.: ВИНІТИ, 1997

Підручники, посібники

11. Політологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001. - 528с.
12. Політологія / За ред. О.І. Семківа. – Львів: Світ, 1993 - 576с.
13. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. – К: Либідь, 2002 – 576с.

Додаток Ж

Приклади оформлення бібліографічного опису

1. Монографії одного, двох або трьох авторів

- а) Гриценко О.М., Шкляр В.І. Основи теорії міжнародної журналістики. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2002. - 304с.
- б) Михайлин І.Л. Історія української журналістики ХІХ століття. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 720с.

2. Монографії авторського колективу (чотири і більше авторів)

- а) Політологія. Кн. перша: Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і суспільство / А. Колодій, В. Харченко, Л. Климанська, Я. Космина. – К: Єльга - Н, Ніка-Центр, 2000. – 584с.: іл.

3. Багатотомні видання

- а) Франко І.Я. Українці // Франко І.Я. Зібр. творів: У 50 т. – К., 1984. – Т. 41. – С.162-193

4. Перекладні видання

- а) Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. – Київ: Тандем, 2002. – 584с.
- б) Сміт Е. Національна ідентичність / Пер. з англ. – К.: Основи, 1994. – 223с.

5. Статті в збірнику

- а) Гринів О. Парадокси державотворення // Збірник праць кафедри української преси. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – Вип. 3. – С. 60-66

Додаток 3

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Інститут (факультет) _____ Спеціальність _____
 Кафедра _____

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Завідувач кафедри _____
 (підпис, прізвище, ініціали)

ЗАВДАННЯ
на бакалаврську (кваліфікаційну) роботу студента

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____
 затверджена наказом № _____ від " ____ " _____ 200 ____ р.
2. Термін здачі студентом закінченої роботи " ____ " _____ 200 ____ р.
3. Вихідні дані до роботи _____
4. Розділи у бакалаврській кваліфікаційній роботі _____

5. Перелік графічного матеріалу _____
6. Консультанти _____

Розділ

Консультант (прізвище, ініціали, вчене звання, ступінь)

7. Календарний план підготовки бакалаврської роботи

Порядков. №	Назва етапів бакалаврської роботи	Термін виконання	Форма контролю

8. Дата видачі завдання « ____ » _____ 200 ____ р.

Керівник _____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____ (підпис)

Додаток И

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(назва вищого навчального закладу)

ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ № _____

Направляється студент _____ на захист кваліфікаційної роботи
(прізвище та ініціали)

за спеціальністю _____
(шифр і назва спеціальності)

на тему: _____
(назва теми)

Бакалаврська кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Директор інституту _____

Декан факультету _____ (підпис)

Довідка про успішність

Ст. _____ за період навчання в інституті, на факультеті
(прізвище та ініціали)

_____ з 200__ р. до 200__ р. повністю виконав навчальний
план спеціальності з такими оцінками: відмінно __%, добре __%, задовільно __%.

Диспетчер інституту, факультету _____

ВИСНОВОК КЕРІВНИКА бакалаврської кваліфікаційної роботи

Студент(ка) _____

Керівник роботи _____

(підпис)

«__» _____ 20__ р.

Висновок кафедри про бакалаврську кваліфікаційну роботу

Бакалаврська кваліфікаційна робота розглянута.

Студент (ка) _____

(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даної роботи в державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____

(назва)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

«__» _____ 20__ р.

Додаток К**Зразок бланка рецензії на бакалаврську кваліфікаційну роботу****МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

назва вищого навчального закладу

РЕЦЕНЗІЯ**на бакалаврську кваліфікаційну роботу**

Студент _____

Тема: _____

Спеціальність і група _____

Обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи:

Кількість додатків _____

Кількість аркушів креслень і листів _____

Кількість сторінок пояснювальної записки _____

Характеристика бакалаврської кваліфікаційної роботи

I. Короткий план бакалаврської кваліфікаційної роботи та прийнятих рішень

2. Висновок про відповідність бакалаврської кваліфікаційної роботи

3. Характеристика виконання кожного розділу роботи, ступінь використання студентом останніх досягнень науки і техніки, передових методів роботи

4. Негативні особливості виконаної роботи

5. Позитивні сторони роботи

6. Оцінка графічного оформлення роботи

7. Оцінка пояснювальної записки до роботи

8. Відгук про роботу загалом

9. Інші зауваження

10. Оцінка бакалаврської кваліфікаційної роботи

Рецензію склав

(посада, місце роботи, прізвище, ім'я, по батькові)

«___» _____ 200__ р.